

efficiency of professional activity and self-improvement, self-development and self-realization in the modern conditions.

Key words: acmeological analysis, institute of higher education, manager, self-improvement, self-development, self-realization.

УДК 364:37.034

Завацька А.М.,

*завідувач кафедри соціальної педагогіки
Чернігівського національного педагогічного університету
імені Тараса Шевченка,
кандидат педагогічних наук, професор,
академік УААН*

ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ МІГРАНТІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ (АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД)

Стаття присвячена питанням організації соціально-педагогічної роботи з сім'ями мігрантів та їхніми дітьми. Автором запропоновані заходи соціально-психолого-педагогічної допомоги щодо створення сприятливих умов для дітей мігрантів у полікультурному середовищі загальноосвітнього навчального закладу.

Ключові слова: соціально-педагогічна робота, діти мігрантів, полікультурне навчально-виховне середовище, загальноосвітній навчальний заклад.

Постановка проблеми. Міграція в сучасному світі має стихійний характер, і її наслідки далеко неоднозначні. Вони призводять до негативних демографічних процесів як внаслідок руйнації сімейних відносин, так і через несприятливу для народження, виховання і розвитку дітей специфіку «мігрантського» способу життя. Ще більш складною сімейною проблемою, яка переростає у соціальну, є виховання дітей у іншій країні, з її етносом, релігією, своєрідністю сімейних стосунків і, відповідно, з властивими для цієї місцевості чи країни особливостями самоактуалізації, саморозвитку, самовдосконалення та самовизначення підростаючої особистості у різних життєвих сферах. Слід також відмітити, що наслідки міграції сприяють виникненню дезадаптації та девіантної поведінки у дітей мігрантів.

Відомі випадки втягування таких дітей у злочинну діяльність, розповсюдження наркотиків та порнографії, залучення до вживання алкоголю. Крім того, вони можуть зазнавати жорстокого ставлення з боку близького оточення: однолітків або старшокласників, інколи навіть родичів. З огляду на це, нагально актуальною постає проблема організації соціально-педагогічної роботи з сім'ями мігрантів та безпосередньо з їх дітьми.

Проблемі міграції просвічено низку зарубіжних та вітчизняних досліджень. Її освітню парадигму висвітлено у працях В. Ковальчука, Т. Піддубної, А. Швацької. Правові та історичні питання міграції розглядають О. Зайцева, І. Ковалишин, Я. Кондратьєв, О. Коциленко, В. Масловський, В. Олефір, В. Шепель. Етнологічний, соціологічний та етносоціологічний аспекти даного феномену досліджують Ю. Арутюнян, Ю. Бромлей, Л. Дробіжева, М. Шульга. Психологічні проблеми міграції розкриті у працях С. Бочнер, В. Грищенко, Г. Солдатова. Аспекти соціально-педагогічної роботи з мігрантами досліджують В. Андрєєнкова, Т. Веретенко, М. Євсюкова, І. Зверєва, П. Павленок, А. Ходорчук.

Проаналізувавши роботи дослідників, можемо стверджувати, що всі вони присвячені вивченню певної проблеми міграції та її процесів і в основному обмежуються предметом тієї галузі науки, в якій відбувається дослідження. Соціальна педагогіка, у свою чергу, надаючи допомогу сім'ї, яка перебуває у скруті, повинна інтегрувати всі теоретико-практичні можливості і досліджувати проблеми сімей мігрантів з точки зору їх поступу до самовдосконалення, саморозвитку та готовності до вирішення завдань у непередбачуваних обставинах.

Мета статті: аналіз особливостей організації та змісту соціально-педагогічної діяльності з дітьми мігрантів у загальноосвітньому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Визначального значення у змісті соціально-педагогічної діяльності з сім'єю мігрантів набуває принцип сприяння самодопомозі. Діяльність соціальних працівників викликана здійснювати допомогу та послуги мігрантам, стимулюючи їх реалізувати потенціал власних сил і можливостей, відновлюючи свою дієздатність і активне соціальне функціонування, спираючись на власні сили. Це дозволяє не просто надавати соціальні послуги, а здійснювати якісне, особистісно зорієнтоване обслуговування.

клієнтів, засноване на концепції самодопомоги, включення можливостей особистості клієнта в механізми соціального захисту [2, 141–142].

Отже, соціально-педагогічна робота з дітьми мігрантів виявляється у підвищенні статусу та покращенні становища мігранта та його сім'ї. Для реалізації цього завдання соціальний педагог може використовувати різні форми та методи роботи, реалізуючи при цьому певні функції або цілий комплекс функцій.

Суб'єктами здійснення соціально-педагогічної діяльності з дітьми мігрантів можуть виступати працівники загальноосвітніх навчальних закладів та соціальних служб: соціальні педагоги, соціальні працівники, психологи, педагоги, а також інші спеціалісти, які реалізують соціальну політику й надають соціальну допомогу та соціальні послуги.

Система соціальної роботи з дітьми мігрантів має бути чітко спланована й адаптована до умов навчання в школі та індивідуально для кожного випадку. Соціальна допомога дітям мігрантів полягає в забезпеченні їм елементарних умов для реалізації природно-антропологічних потреб (харчування, житло, медичне обслуговування) та створенні можливості формування духовно-культурних (навчання, спілкування з батьками та однолітками) і агентно-професійних (навчання ремеслу, трудове виховання) потреб.

Метою соціально-педагогічної діяльності з дітьми мігрантів у загальноосвітньому навчальному закладі є надання конкретній дитині комплексної соціально-психолого-педагогічної допомоги, створення сприятливих умов для її особистісного зростання, захист її прав та інтересів [1, 49].

Мета може бути досягнута шляхом реалізації завдань за кількома напрямками: профілактичним, реабілітаційним, правозахисним тощо. Отже, соціально-педагогічна робота з дітьми мігрантів у загальноосвітніх навчальних закладах передбачає реалізацію наступних завдань: інтеграція виховних впливів на дитину в загальноосвітньому навчальному закладі; створення умов для збереження та укріплення фізичного, психічного, морального, соціального здоров'я дитини; формування та розвиток моральних якостей, соціально значимих орієнтацій, об'єктивної самооцінки, життєвих установок та планів; створення сприятливих умов для розвитку її здібностей, реалізації можливостей, здійснення профорієнтації; по-

передження та усунення десоціалізуючих впливів мікросоціуму на розвиток дитини; виявлення порушення прав дітей та їх захист; корекція поведінки дітей; відвідування дитини вдома і вивчення умов її життя, виховання і розвитку; правова просвіта щодо прав дітей, їх соціального оточення, яке опікується дітьми трудових мігрантів; надання соціальної, психологічної, педагогічної підтримки та допомоги, впровадження системи профілактичних, реабілітаційних заходів, спрямованих на оптимізацію процесу соціальної адаптації дитини [3, 76–78].

Соціально-педагогічна діяльність з дітьми мігрантів у загальноосвітніх навчальних закладах повинна включати наступні етапи:

- 1) виявлення дітей мігрантів та створення інформаційної бази даних про такі сім'ї;
- 2) встановлення контактної взаємодії з цими дітьми і діагностування їхніх проблем;
- 3) визначення мети та завдань, складання індивідуального плану соціально-педагогічної діяльності з кожною дитиною, визначення необхідних форм, методів, засобів, методик і технологій роботи;
- 4) безпосередня індивідуальна робота спеціалістів (соціального педагога, психолога, педагога) з дитиною, надання їй конкретної допомоги, захист прав та представництво інтересів; залучення до групової діяльності; налагодження стосунків і взаємодія з оточенням дитини;
- 5) аналіз здійсненої роботи, оцінка її результативності, а в разі виникнення нових або глибоко прихованих проблем внесення необхідних змін та коригування процесу надання допомоги.

Робота соціального педагога загальноосвітнього навчального закладу з дітьми мігрантів проводиться за такими напрямками:

Психопрофілактична робота. Даний напрям визначається орієнтацією шкільної психологічної служби на вивчення учнів, у тому числі і дітей мігрантів, з метою забезпечення індивідуального підходу до них, попередження труднощів у інтелектуальному та особистісному розвитку. Психопрофілактична робота може проводитися з окремими учнями, групами учнів та класами.

У процесі психопрофілактичної роботи соціальний педагог здійснює наступну діяльність: за запитами вчителів та адміністрації школи вивчає інтелектуальні, особистісні, емоційно-вольові особливості школярів, їхні інтереси і схильності; здійснює психо-

логічне дослідження дітей під час переходу з початкової школи в неповну середню і з неповної середньої — в середню загальноосвітню і професійну; намічає разом з вчителями, батьками програму індивідуальної роботи з дітьми з урахуванням їх індивідуальної готовності до навчання на новому етапі.

Діагностична робота. Даний напрям визначається орієнтацією шкільної психологічної служби на виявлення причин порушень у навчанні та вихованні учнів — дітей мігрантів. Соціальні педагоги загальноосвітнього навчального закладу можуть здійснювати діагностику: психологічних порушень неспішності (загальної або з окремих предметів); недисциплінованості учнів; інтелектуальних, особистісних і емоційних особливостей дітей, які заважають нормальному перебігові процесу навчання і виховання, формуванню соціально активної особистості; порушень міжособистісних стосунків учня з ровесниками та однокласниками; порушень відносин учня з вчителем або класом.

Корекційна робота. Напрямок цієї роботи пов'язаний з усуненням відхилень у вихованні та навчанні дітей мігрантів. Програма корекції містить психологічну і педагогічну частини. Психологічну частину планує і здійснює шкільний соціальний педагог разом з психологом. Педагогічну частину формують соціальний педагог і вчитель, а виконують педагог і батьки за координації соціального педагога. Психолого-педагогічна корекція здійснюється тільки в тих випадках, коли виявлені соціальним педагогом відхилення не є наслідками органічного ураження центральної нервової системи або психічного захворювання. У цьому разі він рекомендує батькам звернутися до відповідних спеціалістів.

Консультаційна робота. При виконанні консультаційної роботи соціальний педагог вирішує наступні завдання:

— консулює адміністрацію навчального закладу, вчителів, батьків з психологічних проблем навчання і виховання дітей мігрантів. Консультації можуть носити як індивідуальний, так і груповий характер;

— проводить індивідуальне консультування учнів з питань навчання, розвитку, проблем життєвого самовизначення, взаємин з дорослими і ровесниками, самовиховання тощо.

Одним із першочергових завдань соціального педагога загальноосвітнього навчального закладу повинно стати сприяння адаптації

дитини у новому соціальному середовищі, забезпечення оптимальних умов життя, розвитку та захисту її прав шляхом надання комплексу якісних соціальних послуг:

1) *правових*: консультування з питань чинного законодавства, представництво і захист прав та законних інтересів у органах державної влади та інших установах і організаціях; допомога в оформленні документів, необхідних для вирішення проблем дитини та сім'ї; забезпечення правового просвітництва; надання професійної юридичної допомоги;

2) *психологічних*: адаптація дитини до нового соціального середовища; формування в дитини почуття власної гідності, адекватної самооцінки, самосвідомості, самостійності, активної громадянської позиції; мінімізація негативних наслідків психологічних травм; корекція поведінки; консультування з питань психічного здоров'я та покращення взаємин з оточуючими; організація сімейної психотерапії; проведення психодіагностики;

3) *соціально-педагогічних*: допомога в навчанні та отриманні освіти; діагностика розвитку, інтересів та потреб дітей; просвітницька робота з метою всебічного й гармонійного розвитку дитини; допомога батькам у вихованні дітей;

4) *соціально-медичних*: допомога у вирішенні питань збереження та охорони здоров'я; формування здорового способу життя, профілактика різних захворювань; допомога в організації проходження обов'язкового медичного огляду й, за необхідності, контроль за виконанням призначень лікаря; допомога в забезпеченні регулярного та якісного медичного обслуговування; оздоровлення дітей;

5) *інформаційних*: інформування про ресурси суспільства та допомога в їх використанні в інтересах дитини; надання довідкової інформації, необхідної для знаходження виходу зі складних життєвих ситуацій, надання інформації про послуги, що надаються різними соціальними службами; поширення буклетів, листівок, методичних посібників різного спрямування [4, 16].

За умови своєчасного виявлення проблеми та активного втручання у її вирішення соціальний педагог знижує ризик потрапляння дитини у складні життєві обставини, забезпечує акмеологічне проєктування її особистісного розвитку. Проте, на наш погляд, найбільш ефективною і результативною є багатоаспектна та системоутворююча діяльність всього навчального закладу щодо

створення соціалізуючого освітньо-виховного середовища для дітей мігрантів.

Для формування толерантного ставлення до дітей мігрантів, попередження девіантної поведінки та організації більш ефективної роботи з дітьми мігрантів нами був розроблений і реалізований соціально-педагогічний *проект «Школа – територія міжнаціональної толерантності»*.

Соціальна проблема, на вирішення якої спрямований проект. Особливості географічного положення України як території, що перетинається світовими міграційними шляхами, а також внутрішні фактори економічного та соціального життя зумовлюють інтенсивні міграційні процеси як всередині країни, так і за її межами. У сучасному суспільстві міграція є не лише простим механічним переміщенням людей, а й складним соціальним процесом, що впливає на виникнення у суспільстві цілої низки проблем. Діти, які разом з батьками опиняються в іншій країні, серед представників іншого культурного середовища часто виявляються непристосованими до нових умов життя. Тому актуальним завданням сучасної соціально-педагогічної діяльності є соціалізація учнів в умовах полікультурного середовища загальноосвітніх навчальних закладів та формування у них толерантного ставлення до дітей різних національностей. У місті Чернігові таким навчальним закладом є загальноосвітня школа № 6 в якій навчаються: українці, росіяни, вірмени, молдовани та діти інших національностей.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЕКТ

«ШКОЛА – ТЕРИТОРІЯ МІЖНАЦІОНАЛЬНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ»

Мета проекту: соціалізація та формування особистості у полікультурному середовищі загальноосвітнього навчального закладу.

Завдання проекту:

- діагностика та виявлення актуальних проблем адаптації дітей-мігрантів до сучасних умов розвитку українського суспільства;
- організація міжетичної взаємодії представників корінного населення та дітей мігрантів;
- формування толерантного ставлення учнівської молоді до дітей мігрантів;

— ознайомлення і залучення дітей мігрантів до українських національних звичаїв і традицій;

— сприяння ефективній співпраці школи та батьків-мігрантів.

Тривалість проекту: впродовж навчального року.

Склад учасників проекту: в проекті беруть участь всі учасники навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу, учні віком від 6 до 17 років. Для надання необхідної підтримки учасникам у проекті можуть брати участь і їхні батьки.

ПРОГРАМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ

I. Підготовчий етап

1. Створення ініціативної групи. Ініціаторами організації та здійснення проекту є представники студентської соціальної служби та студенти-волонтери Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка спеціальності «Соціальна педагогіка».

2. Вивчення організаторами проекту актуальності проблем дітей мігрантів та ставлення до них учнівської молоді, а також стосунків між дітьми різних національностей.

3. Залучення до співпраці спеціалістів Чернігівського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, представників громадських дитячих та молодіжних організацій міста Чернігова.

4. Проведення інформаційної кампанії в школі для реалізації даного проекту.

II. Основний етап. Проведення тижнів культури різних народів в школі

1. Тиждень російської культури:

— початок тижня російської культури (діти з допомогою педагогічного колективу оформлюють шкільне приміщення відповідно до особливостей російської національної культури);

— демонстрація відеоматеріалів про історію і культуру російського народу. Умови проведення: після перегляду фільму здійснюється обговорення у формі «запитання-відповідь» за участю батьків-мігрантів, які представляють російську культуру;

— вечір російського народного танцю «Браття слов'яни» (для проведення вечора запрошується Чернігівський ансамбль пісні

і танцю «Сіверські клейноди» та народний танцювальний колектив «Світанок»);

— літературний вечір «Пушкінські зустрічі». Умови проведення: учні декламують відомі твори російських літераторів, що надасть можливість більш ґрунтовно ознайомитися з національною культурою росіян.

2. Тиждень молдовської культури:

— проведення ігротеки «Молдовські розваги» (ознайомлення через молдовські національні ігри з традиціями і звичаями цієї країни. Цей захід дасть можливість цікаво провести час та ближче ознайомитися з культурою Молдови);

— день молдовської народної пісні «Райські пісні». Умови проведення: діти виконують народні молдовські пісні. Також запрошується Чернігівський хор імені Борзнянського, який демонструє красу молдовських пісень;

— театральна вистава «Світло», автора Ежена Йонеско. Умови проведення: постановка театральної вистави здійснюється учнями школи з допомогою педагогів та батьків. Це допоможе зблизити учнівський колектив, а також організувати співпрацю батьків та школи;

— виставка предметів традиційного молдовського побуту.

3. Тиждень вірменської культури:

— вечір пісні та танцю «Вірменські гостини» (представлення зразків вірменської культури за участю учнів та їхніх батьків. Також до організації вечора залучаються представники інших етнічних груп);

— майстер-клас із різьблення по каменю «Краса навколо нас». Умови проведення: до школи запрошується майстер з різьби по каменю — Денисенко А.В., який виконує свої роботи у вірменському стилі різьблення. Майстер буде презентувати свої роботи та ознайомить учнів з особливостями свого ремесла. Учні мають можливість самостійно брати участь у процесі різьблення;

— виставка вірменської національної вишивки та вірменських національних костюмів (учні представляють зразки вірменської вишивки та національні костюми з сімейних колекцій. Виставка триватиме протягом тижня);

— тренінг «Вірменські звичаї та традиції». Умови проведення: під час тренінгу моделюються ситуації, у яких діти мігрантів демон-

струють особливості міжособистісного спілкування вірменів, їхньої поведінки;

4. Тиждень української культури:

— спортивні змагання «Козацькі забави». Умови проведення: учні формуються у п'ять команд по 8 осіб, які змагаються між собою. В ході змагань демонструються особливості української культури.

— майстер-клас із гончарства «Талановитий майстер». Умови проведення: для організації майстер-класу запрошується заслужений майстер народної творчості — Бібік І.І. Упродовж заходу демонструються роботи майстра. Художник навчає дітей основ цього давнього ремесла;

— вечір українського народного танцю «Барви рідного краю» (до проведення вечора залучаються учні, які виконують українські народні танці. Також запрошується студентський танцювальний колектив факультету фізичного виховання Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка, який демонструє особливості і красу українського народного танцю);

— день української поезії «Через віки з любов'ю» (учні та педагоги декламують вірші українських письменників та обговорюють їхню творчість).

III. Заключний етап

1. Засідання ініціативної групи з підбиття підсумків проекту, аналіз проведених заходів.

2. Нагородження учнів за активність та ініціативність похвальними листами та виробами декоративно-прикладного мистецтва.

Очікувані результати проекту

1. Звернення уваги громадськості до важливості проблем дітей мігрантів. Формування у дітей знань про культуру інших народів.

2. Розширення соціальних контактів дітей мігрантів та їхніх знань про українську культуру.

3. Формування толерантного ставлення учнівської молоді до дітей мігрантів.

4. Активне залучення батьків до співпраці зі школою.

Ресурси:

— кадрові (працівники міського відділу освіти, керівники хореографічних та вокальних колективів, члени громадських організацій, педагоги-організатори, психологи, соціальні педагоги, дітячі культури);

— матеріально-технічні (матеріали для прикрашання шкільного приміщення, національні костюми, декорації для театральної вистави);

— фінансові (кошти на придбання витратних матеріалів);

— інформаційні (реклама в школі).

Форма презентації результатів проекту: святковий концерт «Єднаймося, браття» за участю учасників проекту та чернігівських пісенних і танцювальних колективів.

На нашу думку, реалізація даного проекту допоможе дітям мігрантів швидше адаптуватися до нових умов середовища, сформувати толерантне ставлення до дітей — представників інших національностей у полікультурному середовищі загальноосвітнього навчального закладу. А відтак здійснення комплексної, цілеспрямованої соціально-педагогічної діяльності в освітньо-виховному середовищі загальноосвітнього навчального закладу здатна вирішити комплекс проблем сімей мігрантів з дітьми та сприяти їх повноцінній адаптації у новому соціальному середовищі.

Джерела

1. Булавенко С.Д. Шляхи формування соціально-адаптованої особистості в загальноосвітній школі [Текст] / С.Д. Булавенко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. — Чернігів : Вид-во ЧДПУ імені Т. Г. Шевченка, 2012. — Вип. 96. — С. 28–30. — (Серія «Педагогічні науки»).
2. Зовнішні трудові міграції населення / [за ред. Е.М. Лібанової, О.В. Позняка]. — К. : РВПС України НАН України, 2002. — С. 118.
3. Ковальчук Л. Діти трудових мігрантів / Л. Ковальчук // Соціальний педагог. — 2008, березень. — № 3. — С. 56–59.
4. Майданік І. Особливості функціонування сімей трудових мігрантів / І. Майданік // Матеріали науково-практичної конференції [«Тенденції розвитку сучасної сім'ї в Україні»]. — К. — С. 139–140.

Статья посвящена вопросам организации социально-педагогической работы с семьями мигрантов и их детьми. Автором предложены мероприятия социально-психолого-педагогической помощи по созданию благоприятных условий для детей мигрантов в поликультурной среде общеобразовательного учебного заведения.

Ключевые слова: социально-педагогическая работа, дети мигрантов, поликультурная учебно-воспитательная среда, общеобразовательное учебное заведение.

The article is devoted to the problems of the arrangement of social and pedagogical activity with migrants families and their children. The author offers activities of socio-psychological and educational support to create favorable conditions for migrant children in a multicultural environment of comprehensive educational institution.

Key words: socio-pedagogical activity, migrant children, multicultural training and educational environment, comprehensive educational institution.

УДК 378: 37.091

Сазоненко Г.С.,

директор українського гуманітарного ліцею
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
кандидат педагогічних наук,
академік УААН

УПРАВЛІНСЬКІ АКМЕТЕХНОЛОГІЇ: СУТНІСТЬ, ВИДИ, ОСОБЛИВОСТІ

Контекст статті розглядає такі поняття, як «акмеуправління», «акмепростір», «акметехнології» та сутнісні ознаки, а саме: духовна, професійна й особистісна зрілість, акмекоманда, лідерство.

Ключові слова: акмеуправління, акмепростір, духовна, професійна й особистісна зрілість, акмекоманда, лідерство.

Два людських винаходи є найбільш складними:
мистецтво управляти і мистецтво виховувати.

Платон

Актуальність проблеми. Суспільство знань, яке характеризується глобалізаційними та ринковими відносинами, гуманізацією й демократизацією, спільним інформаційним простором, визначає державну освітню політику. Управління ж є «залежним» і визначається соціально-економічною сферою будь-якої держави. Акмеуправління в освітніх закладах України відіграє роль каталізатора змін нового інформаційного суспільства України, проте воно є найменш дослідженим як теоретично, так і практично.

Аналіз наукових досліджень. Основною ознакою управління ліцеєм є акмеологічний підхід (управлінська акмеологія).

Існують різні підходи до визначення сутності поняття «педагогічного управління». Так, М.М. Поташиник, А.М. Мойсеев зазначали: «Управління в освіті ми розглядаємо як галузь соціального управління і, відповідно, — складову частину соціального управління як науки — її галузь».

Г.В. Єльнікова: «По суті, управління освітою можна визначити як цілеспрямований вплив суб'єктів управління різних рівнів (державного, регіонального, місцевого) на всі ланки освіти з метою гармонійного розвитку підростаючого покоління, життєдіяльність якого забезпечує збереження і подальший розвиток соціального організму та культури суспільства».

Ю.В. Васильєв: «Педагогічне управління як педагогічна діяльність — це управління вихованням і навчанням підростаючих поколінь».

М.М. Поташиник: «Управління — це цілеспрямована діяльність усіх суб'єктів, яка забезпечує становлення, стабілізацію, оптимальне функціонування та обов'язковий розвиток школи».

В.С. Лазарєв: «Управління школою можна визначити як особливу діяльність, під час якої її суб'єкт засобом рішення управлінських задач забезпечує організованість суспільної діяльності учнів, педагогів, батьків обслуговуючого персоналу та її спрямованість на досягнення освітніх цілей та розвитку школи».

Є.М. Хриков: «Суть внутрішньошкільного управління можна визначити як діяльність управлінської підсистеми, що спрямована на створення соціально-прогностичних, педагогічних, психологічних, кадрових, організаційних, правових, матеріально-фінансових, санітарно-гігієнічних, медичних умов, які потрібні для нормального функціонування і розвитку навчально-виховного процесу та реалізації мети школи» [7, 48].

Управлінська акмеологія зберігає в собі всі загальні ознаки шкільної акмеології (Г.С. Сазоненко «Шкільна акмеологія», Київ, 2010 р.), але щодо *людини-управлінця* йдеться про такі ознаки, як «вершинність», «акме», «професіоналізм», «зрілість», «саморозвиток», «акмепростір», «акметехнології», «педагог-акмеолог», «акмеологічна школа». Управлінець локалізується за двома основними критеріями (А. Деркач): з одного боку, це обмеження кількості лю-